

**34-ТАТА ГОДИШНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА LIBER: STRATEGIC CHOICES:
CURRENT THINKING**

Ваня Илиева

Нов български университет

vruseva@nbu.bg

**THE 34TH ANNUAL LIBER CONFERENCE: STRATEGIC CHOICES:
CURRENT THINKING**

Vania Ilieva

New Bulgarian University

ABSTRACT: The 34th Annual LIBER Conference held on the 5th-9th July 2005 in Groningen, Netherlands, under the heading "Strategic Choices: Current Thinking". The presentations treated different themes about the development of libraries in the age of Amazon.com and Google.com, the transformation of university libraries in a specific place for training and education. It stressed on the cooperation of libraries with the aim to find fast operational decisions for general problems and general needs. We also discussed the problems about the space, preservation and digitization of library collections. Most of the speakers introduced different projects in these aspects and their results. A lot of commercial products were demonstrated such as databases and software solutions for management of electronic resources. In the end of the conference we were made aware of the future meetings and conferences of the forth basic divisions of LIBER (Preservation Division, Library Management and Administration Division, Access Division, Collection Development Division). The conference was accompanied with show exhibition of publishers (Oxford University Press, Elsevier, etc.), and suppliers of databases (EBSCO, ProQuest), electronic resources and services (Blackwells, YBP, GEAC), software products (ExLibris, IBM, OCLC I PICA), and a terminal station for self-service (3M). For further reference you could visit the conference site on <http://liber.ub.rug.nl/index.html>. where most of the presentations are available online.

Четири дневната 34-та годишна конференция на LIBER се проведе в гр. Грьонинген, Кралство Холандия, в един от най-старите университети в Западна Европа, втори по възраст в Холандия - създаден през 1614 г.

Университетската библиотека, която бе домакин, отпразнува тази година своя 390-ти рожден ден.

В конференцията взеха участие 206 представители от 33 държави. 34-ма презентатори задържаха вниманието на аудиторията през всичките дни от 9 сутринта до 6 вечерта. Бяха проведени срещи на 4-те основни направления, в които LIBER подкрепя и подпомага дейностите и развитието на европейските университетски библиотеки.

Конференцията бе съпроводена и с организирана изложба на продукти и услуги, предоставяни от спонсори и партньори на LIBER. Всички участници имаха възможност да се запознаят с демонстрациите, да получат информационни и рекламни материали, ценови схеми, да сключат договори за безплатен временен достъп до различни електронни ресурси.

За перфектната организация на конференцията може да съдите и от специално изработения сайт. От него може да получите богата информация както за провеждането на конференцията - регистрация, програма, настаняване, така и информация за туристически забележителности, карта на града. Може да изтеглите в doc формат ежедневно подготвяния и разпространяван информационен бюлетин, може да добиете и визуална представа за присъстващите и разволя на конференцията като разгледате богатия снимков материал. Най-важното е, че може да изтеглите повечето от направените презентации.

Въпреки че, бяха разделени тематично в отделни сесии, презентациите имаха много общи, допирни точки, защото във всички тях бе поставен въпросът за мястото на университетската библиотека в новия свят на експлозия от знания, информация и нови информационни и комуникационни технологии. Свят в който науката и научноизследователската дейност се наричат e-Science, а обучението, образованието - e-Learning.

Бяха поставени и въпросите за опазване на фондовете, достъпа до колекциите, решаването на проблема с пространството.

Един от отговорите на всички тези въпроси е дигитализацията, която е в основата на изграждане на колекции от електронни документи, създаване на дигитални библиотеки и институционални научни депозиториуми.

По отношение на опазването и достъпа до библиотечните колекции бяха дадени доста примери, определения, бяха представени стандарти и спецификации, пълни с технически изисквания. Естествено, в презентациите се наблюдаваше най-вече на необходимостта от:

- Точно определяне на целите: Дългосрочно съхранение и достъп по схемата 24X7 до колекциите.

- Правене на преценка - какво да се съхранява?
- Дефиниране на типа "дигитален обект" с неговите характеристики.
- Съблюдаване постигането на качество чрез спазване на технически изисквания като цвятова гама, плътност, резолюция.
- Определяне дали екип от библиотечния персонал или външен за библиотеката екип ще поеме дигитализацията и ще носи отговорност за качеството на дигитализираните материали.
- Немаловажен е и правеният аспект - имаме ли право да дигитализираме и да предоставяме на свободен достъп даден документ?

Дигитализацията на документите поставя въпроса за обема, размера на дигитализираните обекти и по отношение на техническите средства, на които ще се съхраняват данните, и по отношение на възможностите за достъпа до огромни по размер масиви от данни. Достъпът от друга страна е свързан и с въпроса за описанието на дигитализираните обекти - всички презентатори дадоха преимущество на използването на метаданни за описание, препоръчани от Dublin Core, и допълване на описанията с анотации, коментари, бележки както за дигитализирането, така и за оригиналния източник.

Дигитализацията на вече публикуваните документи на хартия е едната страна на изграждането на електронна библиотека. Другата е комплектуването, описанието и даването на достъп до оригинални електронни публикации и ресурси в различни файлови формати. Изграждането на дигитални хранилища е отговора на съвременните университетски библиотеки на потопа от информация, начинът те да подпомогнат образованието, без да загубят позицията си в структурите на университетите. Естествено, за да се изгради едно дигитално хранилище от оригинални електронни ресурси и цифрови копия на публикувани върху други носители документи, върху самите библиотеки пада цялата тежест и отговорност по:

- Проучване и тестване на нови технологии и софтуерни приложения за практическото изграждане на дигиталните депозиториуми.
- Следене развитието на стандарти, спецификации и протоколи за поддържане на използваната технология.
- Обмяна на опита с други университетски библиотеки, изградили вече своите електронни колекции и търсене на възможности за коопериране с тях.
- Създаване на проекти за собствено или външно за библиотеките финансиране за техническото обезпечаване на дигиталния депозиториум.

Създаването и поддържането от страна на университетските библиотеки на дигитални хранилища е най-вече в услуга на обучението от нов тип, наричано за кратко e-Learning.

Чрез дигитализираните документи и колекциите от електронни ресурси се подобрява достъпа на студентите до материали за техните курсове и лабораторни упражнения, обезпечава се потребността им от документи за самостоятелна подготовка за писмени и устни изпити.

За да удовлетворят новите изисквания в условията на динамично развитие на технологиите и информацията, библиотеките са длъжни да трансформират и някои свои традиционни услуги, например:

- Те могат да подобрят справочно-информационната си дейност като предоставят възможност на потребителите не само на място в библиотеката, а и чрез онлайн формуляри или по електронна поща да зададат своите въпроси;
- Могат да закупуват освен традиционни и електронни книги и списания
- Могат да отдават под наем различни технически устройства - USB, palm, лаптопи...

На тази промяна и подмяна на услуги, предоставяни от университетските библиотеки, на ролята им в непрестанно променящата се сцена на образователни системи, изисквания към учебен материал, знания и умения, бяха посветени доста презентации. В много от тях се говореше за библиотеките като за "обучаващи лаборатории", в които справочно - информационната служба се замества от места за индивидуални консултации, отдават се пространства за учебни зали и дори се определят места, където студенти и преподаватели могат да си почиват, разговарят, похапвайки и пийвайки.

Разбира се, не всичко представено е приложимо и в нашата българска библиотечна действителност, но можем например да заимстваме от опита на библиотеката при Техническия университет в Хамбург. Ръководителят на проект **Developing Information Skills and Competences for University Students (DISCUS)** - Томас Хапке, ни представи тяхната библиотека не само като подпомагаща обучението чрез изграждане на собствен електронен депозиториум и трансформиране на услугите от традиционни в електронни, но и като УЧИТЕЛ. В проекта се набляга на придобиването от студентите на информационна грамотност, която както каза г-н Хапке е предпоставка за изграждането на съвременно информационно общество. По проекта се реализират например виртуални и реално провеждани курсове на теми:

- Интелектуална собственост и авторски права.

- Плагиатство.
- Електронни публикации.

Разработен е и свободно се разпространява и многоезичен онлайн туториал, чрез който под формата на игра потребителите се обучават:

- Да търсят в различни базадани като използват различни търсещи механизми;
- Да се ориентират в съдържанието на документите, така че да извличат релевантни ключови думи и да определят точните предметни рубрики, с които да опишат документа.

Стратегическа цел на проект DISCUS, а и на други представени ни на конференцията, е да утвърди университетската библиотека:

- Като подпомагаща обучението и образованието институция.
- Като един от най-добрите партньори на университетите.

Да ги накара в стратегическите планове за обучение неизменно да присъства концепцията "Библиотека".

Върху плещите на библиотечния персонал освен изграждането на собствени дигитални колекции, с цел съхранение, осигуряване на непрекъснат достъп и подпомагане на обучението, пада и съставянето, поддържането и популяризирането на институционалните депозиториуми, в чиято основа седи отново дигитализацията. По своята същност те са научни хранилища, чиято основна цел е да:

- Насърчава развитието на науката и подпомагат обучението в университетите.
- Улесняват публикуването на документи, подготвени от учените от университетската общност и достъпа до тях.

Те представляват и нова форма на научна комуникация

Т.е. с изграждането и поддържането на институционални научни хранилища библиотеките предоставят адекватни услуги за всички членове на университетската общност. Това е формата на сътрудничество между библиотеката и другите университетски звена - факултети и департаменти. Така заедно насърчават и подпомагат развитието на науката и образованието.

В презентацията на г-н Уилям Никсън, от Университета на Глазгоу, бе представена една статия на Клифърд Линч ("Institutional Repositories: Essential Infrastructure for Scholarship in the Digital Age", Clifford Lynch, Director of the Coalition for Networked Information), ръководител на Коалиция за мрежова информация, в която той дефинира точно институционалните научни архиви. Представа ги като технологични средства, предлагащи на членовете на университетската общност начина за добро управление, дългосрочно съхранение

и бързо разпространение на дигиталните материали, създадени от самите тях.

Дефинира ги като електронни колекции, които обхващат и съхраняват интелектуалното производство на университетската научна общност, включващо:

- подготвени за печат материали в електронен формат;
- цифрови копия на вече издадени на друг носител документи;
- материали от конференции;
- тезиси, дисертации;
- данни от лабораторни изследвания и технически отчети;
- цифрови изображения, мултимедийни файлове и т.н.

Клифърд Линч е отбелязал още в статията си, че институционалните депозиториуми са все още в своето ранно детство, но зрелостта им ще настъпи бързо, защото знанията стават интензивноменящи се данни и се нуждаят от средства за популяризация. В подкрепа на тази теза, бяха представени много проекти и изградени вече институционални научни депозиториуми:

- Като DAREnet, DARLIN и Cream of Science - Холандия

- Като Програма FAIR (Focus on Access to Institutional Resources) - във Великобритания, по която институционални депозиториуми са изградени в:

- Нотингам - SHERPA
- Глазгоу - DAEDALUS
- Саутхемптън - TARDIS

- Като Мрежата на институционалните депозиториуми в Австралия, известна като ARROW (Australian Research Repositories online to the World)

Може би с право в презентацията си г-н Нилсън нарече институционалните депозиториуми следващата вълна на свободната наука.

Така накратко маркираните от мен проекти, идеи и реализации на дигитални библиотеки, институционални научни депозиториуми, на трансформиращи се стари и предоставяни нови услуги от университетските библиотеки, стремящи се да се придържат към основната си мисия и призвание да подпомагат и насърчават науката и образованието, всичко това бе напълно подчинено на основната цел на LIBER, заложен още през '94 година в указа на организацията, а именно:

- Да подпомага обединението на университетски и научни библиотеки в Европа в ефективно функционираща мрежа без национални граници.
- Да обезпечават запазването на европейското културно наследство;

- Да подобрява достъпа до колекциите на европейските научни библиотеки.
- Да осигурява по-ефективни информационни услуги на европейската научна общност.

В заключение искам да ви прочета думите, с които президентът на LIBER - Ерланд Нилсън ни приветства и откри конференцията:

"Срещнахме се за преразглеждане и преосмисляне на проблемите и решенията, касаещи университетските и научни библиотеки. Темата тази година Strategic Choices: Current Thinking означава, че от време навреме е необходимо да спрем и оценим какво сме постигнали, какво още трябва да направим, къде да насочим усилията си и как да го направим. Винаги нашият стратегически избор трябва да се основава на комбинацията от преценка на извършеното в близкото минало и бъдещите перспективи."